

FAMILIE
VERTROUWENS
PERSONEN

Verplichte geestelijke gezondheidszorg

Crisismaatregel en zorgmachtiging

Informatie voor ouders, partners,
kinderen, broers, zussen en andere naasten

De wet verplichte GGZ

Waar gaat het om?

De wet is bedoeld om de zorg aan te laten sluiten bij iemands persoonlijke situatie. Voor elke patiënt wordt een op maat gemaakte crisismaatregel of zorgmachtiging opgesteld. Daarbij wordt zo veel mogelijk rekening gehouden met zijn of haar eigen wensen en voorkeuren. Het is daarnaast de bedoeling dat gedwongen opname zo mogelijk wordt voorkomen. Daarom kan verplichte zorg ook ambulante of buiten de instelling worden gegeven.

Niet alleen de patiënt, maar ook de directe omgeving wordt meer betrokken bij de voorbereiding en uitvoering van verplichte zorg. De wet zegt dit zo: *"bij de voorbereiding, de uitvoering, de wijziging en de beëindiging van een crisismaatregel, machtiging tot voortzetting van de crisismaatregel of zorgmachtiging worden de familie, de directe naasten van betrokkene en de huisarts zoveel mogelijk betrokken."*

Wat betekent dit voor u?

De wet geeft u als naaste meer ruimte voor inbreng. U speelt immers een belangrijke rol in het leven van de patiënt en bent waarschijnlijk goed op de hoogte van zijn of haar situatie en behoeften. U kunt nu bijvoorbeeld zelf bij een gemeentelijk meldpunt aangeven dat er verplichte zorg nodig is. Ook krijgt u, als voor de zorg essentiële naaste, de mogelijkheid om over de zorg mee te denken en om aan te geven welke rol u zelf wilt en kunt spelen.

Voor u is de situatie vaak niet makkelijk. Verplichte zorg is een ingrijpend middel. Het kan de relatie flink onder druk zetten. Daarnaast kan het omgaan met en zorgen voor iemand in deze situatie zeer zwaar zijn. En dan krijgt u ook nog eens te maken met verschillende hulpverleners en instanties. Daarom heeft u als naaste het recht om hulp te vragen aan een familievertrouwenspersoon.

Wat doet de familievertrouwenspersoon?

Als verplichte zorg aan de orde is, kunt u bij de familievertrouwenspersoon terecht voor:

- Informatie over de wet verplichte geestelijke gezondheidszorg, de crisismaatregel en zorgmachtiging
- Algemene informatie en advies over hoe je als naaste om kunt gaan met situaties waarin mogelijk verplichte behandeling moet worden ingezet
- Ondersteuning bij uw inbreng in een plan van aanpak van de patiënt
- Ondersteuning bij het formuleren van uw visie op het **zorgplan***
- Informatie over mogelijke klachtenprocedures en ondersteuning daarbij

In deze brochure gaan we in op de belangrijkste situaties en veel gestelde vragen. Heeft u nog vragen of hulp nodig? Neem gerust contact op met onze advies- en hulplijn: 0900 333 2222 (10 ct per minuut).

De diensten van de familievertrouwenspersoon zijn gratis!

Crisismaatregel

In noodsituaties kan er een crisismaatregel worden opgelegd door de burgemeester. Voorwaarden zijn:

- Er is sprake van onmiddellijk dreigend **ernstig nadeel***
- Dit is zeer waarschijnlijk het gevolg van een **psychische stoornis***
- Dit kan met de crisismaatregel worden weggenomen
- Wachten op een zorgmachtiging is niet verantwoord

Een crisismaatregel duurt drie dagen en kan onder voorwaarden met nog eens drie dagen worden verlengd. Via het openbaar ministerie en de rechter kan daar nog een verlenging van 2x drie weken bijkomen.

Als hulpverleners verwachten dat er een crisismachtiging afgegeven gaat worden, dan mogen zij, als daar aanleiding voor bestaat, al eerder bepaalde veiligheidsmaatregelen nemen, zoals insluiting in een beveiligde kamer.

Als naaste krijgt u van de gemeente bericht als er een crisismaatregel is afgegeven.

Psychische stoornis*

Verplichte geestelijke gezondheidszorg is een middel dat alleen kan worden ingezet als iemand een psychische stoornis heeft. Als de problemen door iets anders komen, bijvoorbeeld door dementie, verstandelijke beperkingen, dronenschap of persoonlijke omstandigheden, is andere hulp nodig. Of er sprake is van een psychische stoornis wordt vastgesteld door een onafhankelijke psychiater.

Zorgmachtiging

Een zorgmachtiging is bedoeld om verplichte zorg te kunnen bieden over langere tijd: van 6 tot 24 maanden. De machtiging kan worden aangevraagd door zorgverleners, de politie of de gemeente. Als u vindt dat iemand verplichte zorg nodig heeft, dan kunt u contact opnemen met de gemeente en een melding doen.

Wanneer kan ik een melding doen?

U kunt een melding doen in de volgende situatie: u maakt zich zorgen over uw kind, ouder, broer of zus, partner, ander familie-lid of een vriend. Deze heeft een ernstig psychisch probleem, een psychiatrische stoornis of een verslaving. Het gaat volgens u niet goed in de zorg rond uw naaste: er is nog geen zorg of die zorg is niet voldoende. U ziet of vreest dat het ernstig misgaat en vindt dat er moet worden ingegrepen, of de ander dat nu wil of niet.

Hoe kan ik een melding doen?

U kunt zelf een melding doen, maar ook met hulp van een zorgverlener, bijvoorbeeld de behandelaar, de crisisdienst of de huisarts. De melding doet u bij de gemeente waar de patiënt woont. Elke gemeente heeft hiervoor een speciaal meldpunt ingericht.

Bereid de melding voor door op een rijtje te zetten:

- De feitelijke gegevens: hoe gedraagt degene om wie u zich zorgen maakt zich? Wat doet hij of zij precies? Wat is er gebeurd en wanneer was dat? Wat waren de omstandigheden? Hoe is het gebeurd?
- Waar maakt u zich zorgen over?
- Welke risico's ziet u?
- Wat wilt u dat er gebeurt?

Let op: vermeld ook wat uw relatie is met de betrokkene, want dit kan belangrijk zijn voor het vervolg. Alleen als u de vertegenwoordiger of een 'directe naaste' bent, heeft u bijvoorbeeld recht op bepaalde informatie.

Wat gebeurt er met de melding?

Na uw melding heeft de gemeente twee weken de tijd om te bekijken of verplichte zorg echt nodig is. Dat gebeurt met een 'verkenmend onderzoek'. De gemeente onderzoekt dan of de betrokkene mogelijk een psychiatrische stoornis heeft, of er daardoor **ernstig nadeel*** dreigt en of er geen andere maatregelen genomen kunnen worden dan verplichte zorg. Om dit te bepalen wordt de ziektegeschiedenis nagegaan, met betrokkene gesproken en vaak ook met u als naaste.

Als de gemeente vindt dat verplichte zorg nodig is, stuurt ze een aanvraag voor een zorgmachtiging naar het openbaar ministerie. De directe naasten krijgen hiervan bericht.

Als de gemeente vindt dat verplichte zorg niet nodig is en u bent vertegenwoordiger van de patiënt of een directe naaste, dan wordt u daarvan op de hoogte gesteld. Bent u dat niet, dan mag u niet worden geïnformeerd in verband met de privacywetgeving (algemene verordening gegevensbescherming: avg).

Wie zijn de directe naasten?

Dat zijn de vertegenwoordiger, de echtgenoot, de geregistreerde partner of degene met wie de patiënt een samenlevingscontract heeft, de ouder(s) en de voor de continuïteit van zorg essentiële naasten.

Vorbereiding zorgmachtiging

Aanvragen voor een zorgmachtiging komen binnen bij het openbaar ministerie. Een officier van justitie gaat hiermee aan de slag en begint een voorbereidend onderzoek. Hij verzamelt informatie bij de gemeente en justitie en schakelt een geneesheer-directeur van een zorginstelling in om informatie over de patiënt te verzamelen en een **zorgplan*** op te stellen.

Zorgplan*

Het zorgplan is de basis voor de uiteindelijke zorgmachtiging. Dit plan wordt opgesteld door de zorgverantwoordelijke (de behandelaar).

Het is een uitgebreide beschrijving van: de diagnose, het gedrag, het ernstig na-deel en de verplichte zorg waarvoor de zorgmachtiging voorbereid wordt. Er staat in hoe de zorgverantwoordelijke de situatie beoordeelt. Verder staat omschreven welke verplichte zorg hij of zij in dit geval nodig vindt. Bijvoorbeeld toezicht, medicatie of opname. Hiervoor overlegt de zorgverantwoordelijke met de huisarts, maar ook met voor de zorg essentiële naasten. Is de zorgverantwoordelijke van mening dat er ook maatschappelijke hulp nodig is? Dan kan hij ook overleggen met de gemeente. Denk bijvoorbeeld aan:

- Hulp in de huishouding
- Schuldhulpverlening
- Werk of dagbesteding
- Het zorgen voor een woning

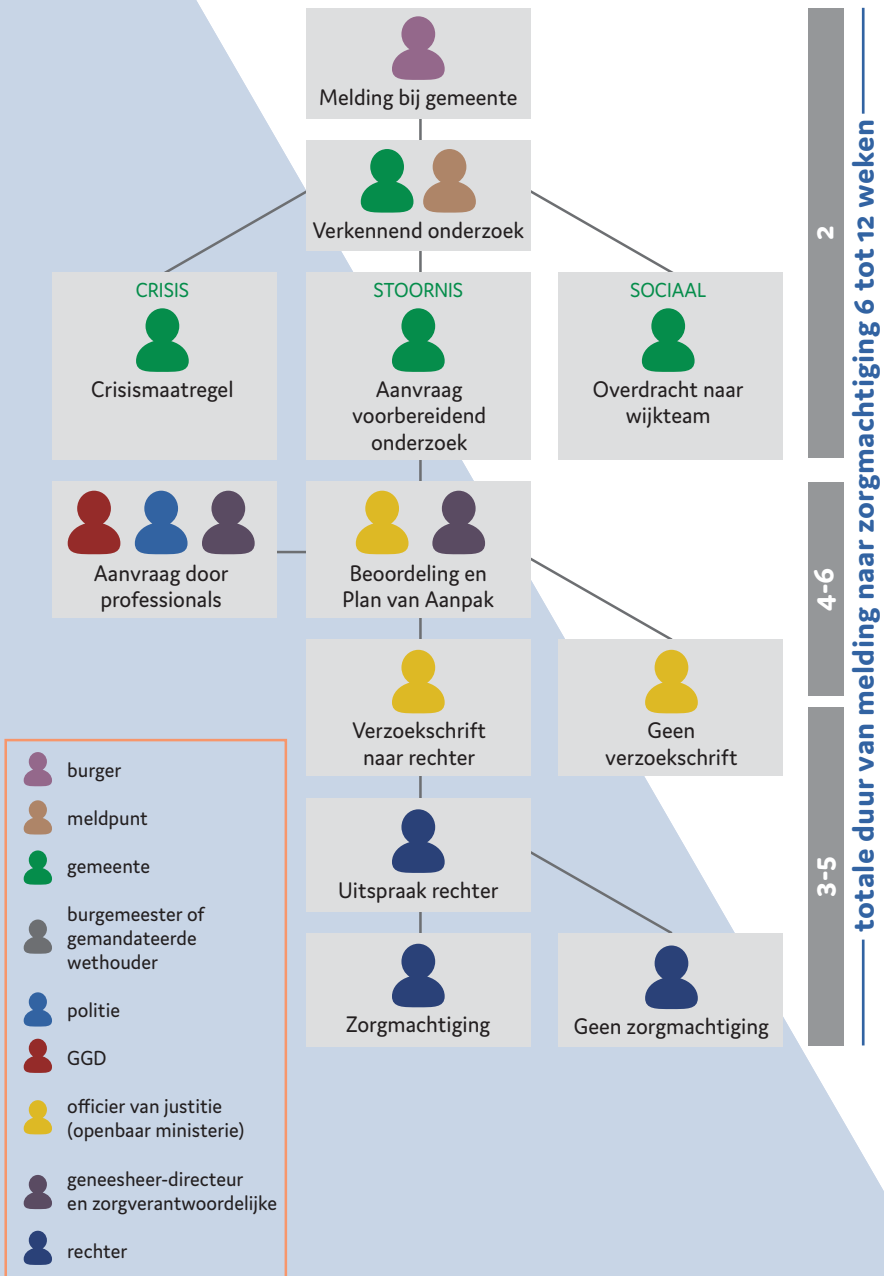
De geneesheer-directeur laat de patiënt en zijn vertegenwoordiger weten dat er een zorgmachtiging wordt voorbereid. Een behandelaar, de zorgverantwoordelijke, bereidt in overleg met de patiënt en diens vertegenwoordiger het zorgplan voor.

De directe naasten kunnen hierbij hun visie geven. De familievertouwenspersoon kan u daarbij helpen. In een **zorgkaart*** kan de patiënt zijn voorkeuren voor vormen van zorg opnemen.

De geneesheer-directeur stuurt alle relevante informatie naar de officier van justitie.

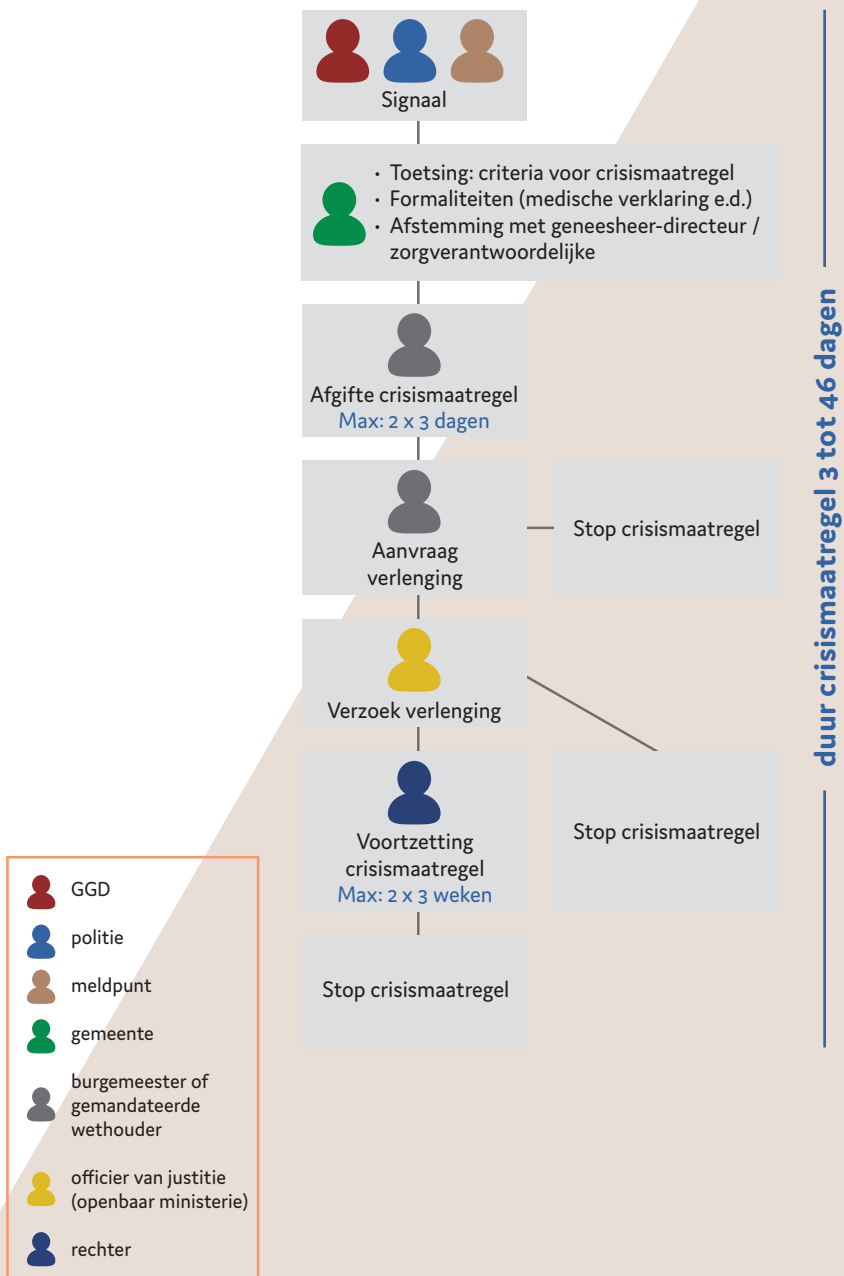
Schema zorgmachtiging

Duur in weken

Schema crisismaatregel

Zorgkaart*

op de zorgkaart staan de voorkeuren van de patiënt met betrekking tot zorg en behandeling. Bijvoorbeeld:

- Welke medicijnen wil de patiënt wel/niet ontvangen?
- Op welke manier wil de patiënt de medicijnen toegediend krijgen (tabletten, injectie etc.)?
- Welke dingen helpen de patiënt om zich beter te voelen?
- Van welke dingen gaat de patiënt zich juist slechter voelen?
- Welke behandeling wil de patiënt eventueel thuis ontvangen?
- Welke juist niet?

De behandelaar helpt de patiënt met het opstellen van de zorgkaart. Ook naasten of de patiëntvertrouwenpersoon kunnen hierbij helpen. Als de patiënt geen voorkeuren heeft wordt dat ook op de zorgkaart vermeld.

Alternatief: het eigen plan van aanpak

Om verplichte zorg te voorkomen kan de patiënt binnen drie dagen aan de geneesheer-directeur toestemming vragen om een eigen plan van aanpak te maken. In dat plan moet de patiënt duidelijk maken wat hij of zij zal doen om de situatie te verbeteren. De geneesheer-directeur overlegt dan met de officier van justitie of hij de patiënt hiervoor de gelegenheid wil geven en laat dit binnen twee dagen weten aan de patiënt.

Er kunnen redenen zijn waarom de geneesheer-directeur het maken van een plan van aanpak afwijst. Bijvoorbeeld omdat hij het gevaar (**ernstig nadeel***) te groot acht. Of omdat er al eerder een plan van aanpak is gemaakt en dat in de praktijk niet bleek te werken.

Als er wel een eigen plan van aanpak mag worden ingediend, wordt de voorbereiding van de zorgmachtiging twee weken opgeschort. De voorbereiding kan binnen die twee weken worden hervat als de geneesheer-directeur vindt dat het schrijven van het plan van aanpak te lang duurt of als het **'ernstig nadeel'** toch te groot blijkt.

Ernstig nadeel* bestaat volgens de wet uit:

- Levensgevaar, ernstig lichamelijk letsel, ernstige psychische, materiële, immateriële of financiële schade, ernstige verwaarlozing of maatschappelijke teloorgang, ernstig verstoorde ontwikkeling voor of van betrokkene of een ander
- Bedreiging van de veiligheid van betrokkene al dan niet doordat hij onder invloed van een ander raakt
- De situatie dat betrokkene met hinderlijk gedrag agressie van anderen oproept
- De situatie dat de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar is

Bij het schrijven van het plan wordt de patiënt sterk aangeraden om zich te laten helpen door zijn vertegenwoordiger en/of u, als naaste. Ook hierbij kan een familievertouwenspersoon u ondersteunen.

Verzoekschrift zorgmachtiging naar de rechter

Op basis van de informatie uit het voorbereidend onderzoek besluit de officier van justitie om wel of niet de rechter om een zorgmachtiging te verzoeken. Dat moet de officier binnen vier tot zes weken besluiten.

De zorgmachtiging gaat in

Als de rechter het verzoek van de officier heeft ontvangen beslist hij binnen drie weken of er een zorgmachtiging wordt opgelegd. Als de rechter de patiënt een eigen plan van aanpak laat opstellen duurt dit nog twee weken langer. In deze zorgmachtiging staat zo concreet mogelijk welke vormen van verplichte zorg zijn toegestaan voor deze specifieke patiënt en situatie. Het kan bijvoorbeeld gaan om:

- Toedienen van medicatie voor een psychiatrische behandeling
- Opname in een gesloten afdeling
- Beperking van vrijheden, bijvoorbeeld van het gebruik van telefoon
- Controle op gebruik van verslavende middelen
- Beperking van bezoek

Einde of onderbreking zorgmachtiging

De zorgmachtiging vermeldt hoe lang deze duurt: 6, 12 of 24 maanden. Als de machtiging niet tijdig verlengd wordt, loopt hij vanzelf af. Maar de machtiging kan ook voor het einde van de looptijd (tijdelijk) worden gestopt, als de verplichte zorg niet meer nodig is. Daar beslist de geneesheer-directeur over.

Wat als?

De gemeente geeft de zaak niet door aan de officier van justitie

Naar aanleiding van het verkennend onderzoek kan de gemeente beslissen dat verplichte geestelijke gezondheidszorg niet noodzakelijk is. Bijvoorbeeld omdat de patiënt toch zorg aanneemt, of omdat de problemen worden veroorzaakt door iets anders dan een psychische aandoening. Als u de melding heeft gedaan en u bent een directe naaste dan krijgt u daarvan bericht. Blijft u van mening dat verplichte zorg nodig is, en bent u een directe naaste, dan moet u dit kenbaar maken aan de gemeente. In dat geval moet de gemeente namelijk toch een aanvraag indienen voor de voorbereiding van een zorgmachtiging bij de officier van justitie.

Het duurt te lang voor de officier van justitie de aanvraag indient

Een aanvraag voor de voorbereiding zorgmachtiging hoort uiterlijk 14 dagen na de melding bij de gemeente bij de rechter te zijn ingediend. Als het langer duurt kunt u hiertegen in beroep gaan. Voorwaarde is wel dat u de vertegenwoordiger bent van de patiënt of een directe naaste.

De officier van justitie wil geen aanvraag indienen

De officier van justitie kan ook besluiten om geen zorgmachtiging te verzoeken, omdat daar volgens hem of haar onvoldoende aanleiding voor is. Daarvan worden alle betrokkenen op de hoogte gesteld. De directe naasten van de patiënt kunnen dan opnieuw, met een betere motivering, de officier van justitie vragen om toch bij de rechter een zorgmachtiging aan te vragen. Dit moet wel binnen 14 dagen gebeuren. Vraag een familievertouwenspersoon om u daarbij te helpen.

U bent ontevreden over de zorg

Als er een zorgmachtiging of crisismaatregel is en u ontevreden bent over de geboden zorg dan kunt u dit bespreken met de zorgverlener die verantwoordelijk is. Komt u er samen niet uit, dan kunt u de hulp inroepen van een familievertouwenspersoon. Deze kan u adviseren en als het nodig is ook bemiddelen tussen u en de instelling.

Over de meeste beslissingen en gedragingen die een beperking van rechten van de patiënt inhouden kan een klacht worden ingediend. De familievertouwenspersoon kan u daarover nader informeren.

De noodzaak van verplichte zorg

Verplichte geestelijke gezondheidszorg mag alleen worden gegeven als het niet anders kan. Bij de aanvraag moet daarom goed zijn omschreven dat de patiënt zich tegen zorg verzet, waarom er geen minder ingrijpende maatregelen kunnen worden genomen en waarom het ernstig nadeel alleen met verplichte zorg afgewend kan worden.

Noodsituatie

Aarzel niet om hulp in te roepen als u bang bent dat iemand zichzelf of een ander iets aandoet. Ga na of er een crisisplan of crisiskaart is. Neem contact op met de daarin genoemde persoon of instantie, of met de huisarts(enpost) of de behandelaar. Of bel het meldpunt van de gemeente. Deze kunnen de situatie inschatten en zo nodig de crisisdienst inschakelen.

Bij direct gevaar: zorg eerst dat u zelf in veiligheid bent en bel dan 112.

Heeft u vragen over zelfmoord? Bel 0900 – 0113

Contact

Advies- en hulplijn:

0900 333 2222 (10 cent p.m.)

Op www.familievertrouwenspersonen.nl

vindt u de contactgegevens van de
familievertrouwenspersonen in uw buurt.

Meer informatie

www.familievertrouwenspersonen.nl

www.dwangindezorg.nl